

Kęstutis Subačius

MARIJAMPOLĖS MIESTAS PO 1940

ISTORIJA, DOKUMENTAI, FAKTAI, MINTYS, DATOS

KĘSTUTIS SUBAČIUS

MARIJAMPOLĖS MIESTAS PO 1940

ISTORIJA, DOKUMENTAI, FAKTAI, MINTYS, DATOS

*Kultūros paveldas
- P. Kravčiūno Marijampolės
biblioteka*

*Viešojo gyvenimo istorija
šiuo laikotarpiu. 1940-1945 m.
kryžius.*

*Marijampolė - (Paciuva) (dešinėje)
vėlyvė. Ji turi kuo to, pagyri. Mūsų
biblioteka visos to elementai.*

Įrašas.

200509

KĘSTUTIS SUBAČIUS

MARIJAMPOLĖS MIESTAS PO 1940

ISTORIJA, DOKUMENTAI, FAKTAI, MINTYS, DATOS

Skiriu Marijampolės 340-ies metų jubiliejui

The logo for 'Pikc' features the word 'Pikc' in a stylized, handwritten-style font. Above the 'c' is the word 'VILNIA' in a small, sans-serif font.

Marijampolė, 2005

K UDK 947.45.08
Su-02

*Nuoširdžiai dėkoju leidyklos „Piko valanda“ darbuotojams
bei redaktorei Nijolei Bagdonienei už kantrų ir vaisingą
darbą leidžiant šią knygą.*

Kęstutis Subačius

Marijampolės Petro Kriaučiūno
viešoji biblioteka (Vytauto g. 20)
Informacijos skyrius Nr 70
Invent. Nr. 05/9362

ISBN 9955-642-18-1

© Kęstutis Subačius, 2005

© „Piko valanda“, 2005

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Akiras-Biržys. Marijampolės apskritis. Lietuvos miestai ir miesteliai. T. VI.
2. Albrecht D. Keliai į Sarmatiją. Dešimt dienų Prūsijoje.
3. Anušauskas A., Liekis A. Lietuvos suvereniteto atkūrimas 1988-1991.
4. Ausiejus B. Lietuva ir jos žmonės amžių raidoje.
5. Brazaitis J. Vienų vieni.
6. Brazauskas A. Apsisprendimas 1988-1991.
7. Brazauskas A. Interviu Lietuvos radijui 1989 01 14-1989 11 24.
8. Brazauskas A. Lietuviškos skyrybos.
9. Bubnys A. Vokiečių okupacija (1941-1944).
10. Būtis ir laikas. Sudarė A. Rybelis. Vilnius, 1988.
11. Čepėnas P. Naujųjų laikų Lietuvos istorija.
12. Davies N. Europa.
13. Frigbergas Š. Buržuazinės Lietuvos pramonė.
14. Garunkštis A. Lietuvos vandenys.
15. Gaškaitė N. Pasipriešinimo istorija 1944-1953 metais.
16. Gedgaudas Č. Mūsų praeities beiėškant.
17. Genzelis B. Kultūrų sąveika.
18. Gimbutienė M. Baltai priešistoriniais laikais.
19. Gimbutienė M. Senoji Europa.
20. Gimbutienė M. The Balts.
21. Gombrich E. H. Meno istorija.
22. Grigas R. Tautos likimas.
23. Grinius K. Kur bėga Šešupė.
24. Gudavičius E. Lietuvos istorija.
25. Gudavičius E. Miestų atsiradimas Lietuvoje.
26. Gulmanas V. Senieji Marijampolės planai.
27. Istorija ir būtis. Sudarė A. Rybelis. Vilnius, 1983.
28. Jablonskis J., Gaigalaitė K., Simniškaitė I. Šešupės baseinas.
29. Jakovlevas-Mateckis K. Pramonės teritorijų želdiniai.
30. Jameson F. Kultūros posūkis. Rinktiniai darbai. Apie postmodernizmą. (1983-1998).
31. Kapsuko m. centrinės dalies išplanavimas. Aiškinamasis raštas, 1978 m.
32. Kapsuko miesto socialinės raidos pagrindinės kryptys ir uždaviniai. Lietuvos

Mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas.

33. Kapsuko miesto vandentiekio ir kanalizacijos istorija 1940-1970-1980 m.
34. Kapsuko šiandien ir rytdiena // Mokslas ir gyvenimas. 1982. Nr.2.
35. Kazlovaite R. Senos ir naujos architektūros sąveikos principai ir metodai bei jų panaudojimas Lietuvos miestuose (Marijampolės pavyzdžiu).
36. Kedys J. P. Terorizuojama ir naikinama Lietuva 1938-1991.
37. Kirlys J. Lietuvos periodinės spaudos praeitis.
38. Kniupa Z. Lietuvos valstybės istorija.
39. Kryževičius V. Lietuvos privilegijuoti miestai.
40. Landsbergis V. Nauji dokumentai apie Sausio 13-ąją.
41. LE. T. 15.
42. Lelis P. Lietuvos keliu.
43. Liekis A. Graži seno miesto jaunystė. Statyba ir architektūra. 1980. Nr.3.
44. Lietuvių kalbos žodynas. T. IV, XIV.
45. Lietuvos architektūros istorija. T. 1, 2, 3.
46. Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai. LMA Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas.
47. Lietuvos gyventojų trėmimai 1940-1941, 1944-1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose. Lietuvos istorijos institutas. Vilnius, 1995.
48. Lietuvos kovų ir kančių istorija. Lietuvos istorijos institutas.
49. Lietuvos nacionalinis parkas. Lietuvos TSR Valstybinis gamtos apsaugos komitetas.
50. Lietuvos okupacija ir aneksija 1939-1940. Dokumentų rinkinys. Lietuvos valstybinis archyvas, Lietuvos istorijos institutas.
51. Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944-1953.
52. Lietuvos pramonė ikisocialistiniu laikotarpiu. Lietuvos TSR Ekonomikos institutas.
53. Lietuvos TSR 1990 m. ekonominės ir socialinės raidos metmenys. Lietuvos TSR Valstybinis plano komitetas. Vilnius, 1989.
54. Lietuvos TSR Architektūros klausimai. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Statybos ir architektūros institutas.
55. Lietuvos TSR Fizinė geografiija. Geologijos ir geografijos institutas.
56. Lietuvos TSR įstatymų, Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo įsakų ir vyriausybės nutarimų chronologinis rinkinys. T. 1, 2, 3, 4, 5.
57. Lietuvos TSR pramonė. Statistikos metraštis. 1973.
58. Lietuvos žydų žudynių byla. Dokumentų ir straipsnių rinkinys. Sudarė A. Eidintas.

59. LTE. T. 4, 5, 6, 7, 9, 11.
60. Maceina A. Raštai. T. 7, 8.
61. Maksimaitienė O. Lietuvos istorinės geografijos ir kartografijos bruožai.
62. Marijampolė. Informacinis leidinys. 1999.
63. Marijampolės butų ūkis. Istorinė pažyma.
64. Marijampolės kraštotyros muziejus. Datos, faktai, žmonės. Marijampolė, 2004.
65. Marijampolės m. Tarybos vykdomas komitetas. Informacinis biuletenis. Nr. 1-8.
66. Martinaitienė G. M. Užnemunės grafai ir jų meninis palikimas.
67. Maurinis A. Įdomioji dendrologija.
68. Miestų ir gyvenviečių apželdinimas. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Botanikos institutas.
69. Misiūnas R., Taagepera R. Baltijos valstybės: priklausomybės metai 1940/1980.
70. Miškinis A., Steponaitytė N. Marijampolės istorinės dalies tyrimai, gamtos bei urbanistikos architektūrinių vertybių plano sudarymas, principiniai šių vertybių saugojimo ir tvarkymo siūlymai. Kaunas, 1991-1992.
71. Miškinis A. Kalvarija.
72. Miškinis A. Lietuvos urbanistika.
73. Miškinis A. Marijampolės miestas iki 1940. Istorija ir architektūra. Vilnius, 1995.
74. Miškinis A. Užnemunės miestai ir miesteliai.
75. Miškinis A., Steponaitytė N. Kapsuko miesto centrinės dalies esamos būklės tyrimai, jos formavimo mokslinių pagrindų ir principinių projektinių siūlymų paruošimas. 1982.
76. MLTE. T. 1, 2, 3.
77. Navasaitis A., Navasaitis M. Lietuvos medžiai.
78. Paliulis G., Adomavičius V. Mažas miestas ir automobiliai.
79. Peckus V. Senoji Marijampolės gimnazija.
80. Pirmoji prūsų knyga. Parengė M. Klusis ir B. Stundžia. Vilnius, 1995.
81. Privalomų įsakymų, skelbiamų taisyklių ir nutarimų rinkinys, išleistas Marijampolės miesto savivaldybės 1933 m.
82. Raulinaitis Z. Dokumentai Lietuvos vietinės rinktinės istorijai. 1990.
83. Rėmeris M. Lietuvos sovietizacija 1940-1941.
84. Respublikinio pavaldumo miestų ekonominė ir socialinė raida. Lietuvos TSR Valstybinis statistikos komitetas.
85. Rimantienė R. Lietuva iki Kristaus.

86. Rimantienė R. Nida. Senųjų baltų gyvenvietė.
87. Rudys G., Eidintas A. Naujas požiūris į Lietuvos istoriją.
88. Šalkauskis S. Raštai. T. 1.
89. Samas A. Žemėlapiai ir jų kūrėjai.
90. Savivaldybių įstatymas. 1919 m. Kaunas.
91. Šneidereitas O. Prūsai.
92. Spurga S. Svarbiausių Lietuvos įvykių žinynas. 1990-2001.
93. Stanaitis A., Subačius K. Kapsukas. Mažasis vadovas.
94. Subačius K. Kapsuko šiandiena ir rytdiena // Mokslas ir gyvenimas. 1982, Nr.2.
95. Subačius K. Miesto vykdomojo komiteto ataskaitos deputatams. 1977-1990.
96. Suokalbis. 1939-1941 metų dokumentai apie Stalino ir Hitlerio nuosprendį likviduoti Lietuvą ir kitas suverenias valstybes. 1989.
97. Tarasenska P. Užnemunės krašto piliakalniai.
98. Tarybų veiklos normatyviniai aktai.
99. Tauras A. Mūsų parkai.
100. TLE. T. 1, 2, 3, 4.
101. Totoraitis J. Sūduvos Suvalkijos istorija. Kaunas, 1938.
102. Užurka J. Lietuvos kariuomenės atkūrimas 1988-1991.
103. Vietos savivaldybės įstatymas. 1931 m. Kaunas.
104. Vileišis V. Tautiniai santykiai Mažojoje Lietuvoje. Kaunas, 1935.
105. Viliūnas D. 1941 metų masinių žudynių Marijampolėje aukos // Suvalkija.
106. Viliūnas D. Apie Starapolės miestelio vardo atsiradimą // Suvalkija.
107. Viliūnas V. Aštuoni pedagogų rengimo dešimtmečiai Marijampolėje.
108. Viliūnas V. Teatras Marijampolėje. Istorinė apybraiža. Marijampolė, 2002.
109. Vilutienė A., Sajauskas J. Ištak mano vardą.
110. Vizbaras-Sūduvis J. Kur bėga Šešupė.
111. Zabiela G. Lietuvos medinės pilys.
112. Zinkevičius Z. Rytų Lietuva praityje ir dabar.

TURINYS

Istorinė pratarinė.....	5
Miestas 1940-1950 metais.....	23
Marijampolė – rajoninio pavaldumo miestas.....	64
Urbanizacijos verpetuose.....	79
Partinė diktatūra – valdžios piramidė.....	85
Miestas 1976 metais.....	89
Darbas Kapsuko rajone.....	102
Respublikinio pavaldumo miestas.....	107
Miesto pramonė.....	121
Miesto ugdymo programa.....	128
1977 metų miesto generalinis planas.....	134
Gyvenamoji statyba.....	137
Miesto statybinės organizacijos.....	142
Centrinė miesto dalis.....	144
Poezijos parkas.....	158
Senamiesčio tvarkymas.....	166
Miesto komunalinis ūkis.....	179
Miesto želdiniai.....	186
Miesto paminklai ir reikšmingi statiniai.....	199
Kultūra.....	217
Švietimas, sveikatos apsauga.....	238
Prekyba mieste.....	242
1988-1989 metai.....	245
Miesto vardai.....	257
Vietos savivalda – poleminės mintys.....	260
Paskutinė ataskaita deputatams.....	267
Epilogas.....	284
Priedai.....	286
Užnemunės Butlerių genealoginis medis (iš G. M. Martinaitienės „Užnemunės grafai Butleriai ir jų meninis palikimas“)	287
Marijampolės miesto karališkoji privilegija.....	288
Miesto chronologija.....	292

Mūsų miesto gyventojų skaičius nuo jo paminėjimo.....	322
Marijampolės miestas teritoriniame administraciniame padalijime.....	324
Lietuvos miestų klasifikacija. Lietuvos miestų gyventojų skaičius.....	325
Istorinė pažyma.....	327
Miesto butų fondas 1975 01 01.....	328
LTSR MT nutarimas „Dėl priemonių Kapsuko miestui sparčiau ugdyti“	329
Marijampolės miesto Tarybos vykdomojo komiteto Informacinis biuletenis.....	332
Marijampolės gatvių planas.....	333
Marijampolės gatvių pavadinimai.....	334
Marijampolės centrinėje dalyje esančių gatvių pavadinimų kaita.....	335
Marijampolės miesto ribų planas.....	338
Istatymas dėl Marijampolės miesto ribų pakeitimo 1995 09 26.....	339
Lietuvos Respublikos savivaldybių reformos įstatymas 1999 12 21.....	340
Šaltiniai ir literatūra.....	342

UDK 947.45.08

Su-02

Subačius, Kęstutis

Su-02 Marijampolės miestas po 1940: istorija, dokumentai, faktai, mintys, datos / Kęstutis Subačius. – Marijampolė: Piko valanda, 2005. – 348 p., 1 iliustr.

ISBN 9955-642-18-1

Kęstutis Subačius

MARIJAMPOLĖS MIESTAS

PO 1940

ISTORIJA, DOKUMENTAI, FAKTAI, MINTYS, DATOS

Pirmajame viršelyje Kazimiero Linkevičiaus nuotrauka

Ketvirtajame viršelyje nuotraukos iš

M. Gimbutienės „Baltai priešistoriniais laikais“ ir

P. Tarasenos „Užnemunės krašto piliakalniai“

Knygoje panaudotos nuotraukos iš autoriaus asmeninio archyvo

Redaktorė Nijolė Bagdonienė

Maketuotoja Edita Augustanavičiūtė

Už knygos turinį atsako autorius

Tiražas 500 egz. Užsakymas 116

Leidykla „Piko valanda“

Gedimino g. 14, Marijampolė

Tel./faksas (8-343) 54216

El. paštas piko@mari.omnitel.net

Sūduvos kunigaikščio kape rasti IV a. radiniai: sidabrinė elnio skulptūrėlė, lankinės žalvarinės segės

Kumelionių (Kimenavos) piliakalnis
($54^{\circ}31'35''$ – $23^{\circ}20'$ nuo Grinvičo)

